

Medžiagos aprašas

Pavadinimas: Tekstų tipai ir žanrai (literatūrinio ar kito kultūros teksto interpretacija).

Lyrikos interpretacija.

Dalykas: Lenkų tautinės mažumos gimtoji kalba ir literatūra

Klasė: III arba IV gimnazijos klasė

Pasiekimų sritis: žr. pasiekimų raida:

Rašymas ir teksto kūrimas (C)

Kuria tekstus, iš esmės atsižvelgdami į temą, problemą, tikslą, komunikavimo situaciją, adresatą. Pasirenka atitinkamą teksto žanrą ir tipą, laikosi jo pagrindinių reikalavimų. Pasirenka tinkamą raišką, iš dalies laikosi kalbos stiliaus reikalavimų (C1.1.3).

Logiškai ir nuosekliai plėtoja probleminę teksto temą ir mintį, naudodamasis sukauptomis žiniomis ir patirtimi. Tinkamai ir pagrįstai įterpia citatas ir kitų autorių mintis į savo kuriamą tekstą. Iš esmės motyvuotai išskiria pastraipas, laikosi teksto loginės struktūros. Daugeliu atvejų pastraipoje laikosi minčių dėstymo logikos, iš esmės paiso rišlumo (formaliojo ir semantinio) reikalavimų (C1.2.3).

Siekdamas vienareikšmiškumo, preciziškumo, vaizdingumo ir teksto estetikos iš esmės tinkamai ir tikslingai vartoja abstrakčią ir specifinę leksiką, gramatines konstrukcijas, vaizdingus žodžius ir frazes, citatas, meninės kalbos priemones (C1.3.3).

Taiko daugumą rašybos, gramatikos ir skyrybos taisyklių. Tinkamai vartoja bendrinės kalbos leksiką, iš esmės paiso stiliaus reikalavimų (C2.2.3).

Dažniausiai tikslingai pasirenka ir taiko [...] rašytinio teksto kūrimo ir tobulinimo strategijas. Naudojasi įvairiais šaltiniais plėtodamas temą ir argumentuodamas teiginius. Redaguodamas tekstus taiko sukauptas kalbos žinias, daugeliu atvejų naudojasi įvairiais informacijos šaltiniais. Saugodamas autorių teises daugeliu atvejų nurodo perteikiamos informacijos ir vaizdinės medžiagos šaltinį (C3.1.3).

Literatūros ir kultūros pažinimas (E)

Analizuoja, interpretuoja, lygina ir vertina lyrikos [...] kūrinius, remdamasis literatūros teorija, kontekstų (pvz., socialinio, istorinio, biografinio, filosofinio) išmanymu ir savo (kaip skaitytojo ir kultūros vartotojo) patirtimi. Paaiškina, kaip interpretacija priklauso nuo pasirinkto analizės aspekto, skaitytojo literatūrinės ir gyvenimo patirties. Analizuoja ir vertina grožinio kūrinio kalbinę raišką ir paaiškina jos funkciją kūrinyje. Atpažįsta ir aptaria grožiniuose kūriniuose kalbinės stilizacijos tipus (E2.1.3).

Skiria ir apibūdina literatūros rūšis ir joms būdingus žanrus, aptaria jų meninės raiškos ir stiliaus ypatumus. Išvelgia ir aptaria literatūros kūrinio intertekstualumą. Lygina literatūros kūrinius su kitais literatūros kūriniiais ir su kitais kultūros tekstais (E2.2.3).

<p>Mokymo(si) turinio tema: Literatūros ir kultūros pažinimas. Grožinio teksto analizė, interpretacija, kontekstai ir vertinimas. Rašymas ir teksto kūrimas. Rišlaus teksto kūrimas ir redagavimas</p>
<p>Ilgalaikio plano dalis (nurodoma kokios temos/-ų prieš tai buvo mokomasi) Rašymas ir teksto kūrimas</p>
<p>Valandų skaičius nurodytas ilgalaikiame plane: 2</p>
<p>Mokymosi uždaviniai (pamatuojami) ir vertinimo kriterijai: Dirbdami individualiai ir grupėse interpretuos eilėrašį H. Poswiatowskiej „Margerytki“, atskleisdami grožinio teksto prasmę, tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis; vertins argumentų pagrįstumą, lygins kūrinį su kitais kultūros tekstais. Remiantis atliktomis užduotimis parašys lyrinio teksto interpretaciją.</p>
<p>Galimi mokymo(si) metodai, siūloma veikla: Įtraukianti paskaita, darbas grupėse, teksto analizė, rezultatų pristatymas ir diskusija, refleksija.</p>
<p>Užduotys, skirtos pasiekti mokymosi uždavinių: užduočių rinkinys (formuojamasis vertinimas, vertinimas taškais, vertinimas pažymiu pagal instrukciją).</p>
<p>Užduotys, skirtos vertinimui ir įsivertinimui klausimai įsivertinimui: Analizuoju ir interpretuoju lyrika pasinaudodamas interpretavimo strategijomis. Paaiškinu, kas yra teksto interpretacija. Kuriu nuoseklų tekstą, susidedantį iš kelių pastraipų. Vartoju žodyną, kuris užtikrina teksto nuoseklumą. Formuluoju tezę arba hipotezę. Argumentams renkuosi tinkamus pavyzdžius. Pasirenku kontekstus, atitinkančius priimtą samprotavimo liniją.</p>
<p>Namų darbai (jei reikia, nurodykite, kokius namų darbus mokiniai turėtų atlikti): Žr. Mokymo(si) medžiagą.</p>
<p>Siūloma papildoma medžiaga / literatūra / skaitmeninės mokymo priemonės (SMP): <i>Egzamin maturalny w 2021 roku. Vademecum nauczyciela. Język polski</i>, ORE, Warszawa 2021. Krzysztof Biedrzycki, <i>Jak napisać interpretację wiersza? Poradnik</i>, online: https://bdp.ibe.edu.pl/practice-page/43. Iwona Kulpa-Szustak, Joanna Wojtulewicz, „<i>Wszystko jest poezja...</i>”. <i>Poradnik dla nauczycieli przygotowujących uczniów do interpretacji utworów poetyckich na maturze</i>, ORE: Warszawa 2014. <i>Podręczny słownik terminów literackich</i>, red. M. Głowiński, T. Kostkiewiczowa, A. Okopień-Sławinska, J. Sławiński, Warszawa 2002</p>
<p>Reikalingi materialiniai ir technologiniai ištekliai: Šiuolaikinės lenkų kalbos žodynai, prieiga prie interneto.</p>
<p>Pateikta konkreti medžiaga, kurią galima naudoti pamokoje (užduočių lapai, veiklų planai): užduočių lapas, veiklų planas</p>

Lekcja 1-2

Temat: Interpretujemy wiersz Haliny Poświatowskiej *Margerytki albo cykl biologiczny*

Przed lekcją

Nauczyciel_ka prosi uczniów i uczennice o przygotowanie informacji na temat biografii Haliny Poświatowskiej. Można także zaproponować klasie lekturę artykułu na temat życia i twórczości poetki dostępnego online: <https://culture.pl/pl/tworca/halina-poswiatowska>. Prosimy o przyniesienie na lekcję notatek z lektury artykułu.

Faza wprowadzająca:

Tekst wiersza i zadania znajdują się na **Karcie pracy**.

1. Nauczyciel_ka prosi uczniów i uczennice o przeczytanie wiersza Haliny Poświatowskiej i rozmowę w parach na temat pierwszych wrażeń po lekturze wiersza.

Faza realizacyjna – część interpretacyjna:

1. Po zakończeniu rozmów w parach nauczyciel_ka prosi o indywidualne wykonanie zadania 1. (analiza treści wiersza). Następnie nauczyciel_ka zadaje uczniom i uczennicom pytania z drugiej części zadania 1. o symboliczne znaczenie różnych elementów wiersza. Wnioski z rozmowy uczniowie zapisują na kartach pracy. Ten etap lekcji można przeprowadzić jako rozmowę z całą klasą.
2. Podsumowaniem tej rozmowy może być wspólne wykonanie zadania 2. (relacja treści wiersza i jego tytułu).
3. (Zadanie 3.) Kolejne zadanie odnosi się do refleksji teoretycznoliterackiej. Zadaniem uczniów i uczennic jest zestawienie konstrukcji wiersza Poświatowskiej z pojęciem konceptu oraz innych środków obrazowania poetyckiego. To zadanie jest wymagające, dlatego można przeprowadzić je jako pracę w parach lub trójkach, jeśli praca indywidualna byłaby zbyt trudna.
4. Podsumowanie pracy z wierszem stanowi zadanie 4. Jest to zadanie związane ze sformułowaniem tezy interpretacyjnej utworu. Uczniowie i uczennice powinni to zadanie wykonać samodzielnie, dopiero później porównując wyniki swojej pracy.

Faza realizacyjna – część redakcyjna:

Na tym etapie uczniowie i uczennice mają dokonać redakcji swoich notatek interpretacyjnych i zapisanie ich w formie spójnego tekstu. Można tę część pracy przeprowadzić jako zadanie indywidualne, w ciszy, zakończone porównaniem wyników pracy w parach.

1. Nauczycielka rozpoczyna od kilkuminutowego przypomnienia, jakie są cechy dobrego szkicu interpretacyjnego (wskazówki dla uczniów i uczennic zapisane są na karcie pracy).
2. W tej części lekcji uczniowie i uczennice zapisują fragmenty szkicu zgodnie ze wskazówkami na karcie pracy, mogą korzystać z oceny koleżeńskiej.

Faza podsumowująca:

Uczniowie i uczennice dokonują samooceny na podstawie kryteriów.

Praca domowa:

Dokonaj modyfikacji swojego szkicu tak, aby go udoskonalić.

Wskazówki metodyczne

Praca lekcyjna okazuje kolejność podejmowania czynności interpretacyjnych: od rozumienia dosłownego po symboliczne, od szczegółu do ogółu, od rozumienia do zapisania wniosków. To ważne, aby podczas pracy lekcyjnej podkreślać te zasady.

Karta pracy

Przeczytajcie wiersz Haliny Poświatowskiej. Podczas rozmowy w parach podzielcie się pierwszymi wrażeniami.

Halina Poświatowska, *Margerytki albo cykl biologiczny*

nie miały więcej niż osiemnaście lat
siostra przyniosła je rano
jeszcze ślepe
mgłą ubrane

w południe
miały już lat trzydzieści
szeroko otwierały złote oczy
rozpostarte liście
z trudem mieściły się w wazonie

przyszedł wieczór
i wyniosłam je do kubła na śmieci
malutkie pomarszczone

H. Poświatowska, *Margerytki albo cykl biologiczny*,
[w:] tejsze, *Wiersze wybrane*, Kraków 1989.

Zadanie 1.

Uzupełnijcie tabelę informacjami o margerytkach.

Pora dnia	Jakie są? Co robią?

Jakie może być symboliczne znaczenie poniższych elementów w wierszu? Czy zauważacie inne elementy, które mogą mieć znaczenie symboliczne?

rano / południe / wieczór
margerytki
liście
wazon
kubel na śmieci

Zadanie 2.

Jak rozumiecie tytuł wiersza? Co, Waszym zdaniem, sugeruje spójnik *albo*? Jaki jest związek tytułu z przesłaniem wiersza?

Zadanie 3.

Przeczytajcie definicję pojęcia *koncept*. Czy można uznać, że w wierszu autorka posłużyła się konceptem?

koncept (łac. *conceptus* = ujęcie) wyszukany pomysł rządzący konstrukcją całości lub części utworu poetyckiego, zrealizowany w postaci zaskakujących i kunsztownych sposobów rozumowania, obrazowania i wysłowienia. Szczególnie ceniony przez barokowe style literackie.

Na podstawie: *Podręczny słownik terminów literackich*,
red. M. Głowiński, T. Kostkiewiczowa, A. Okopień-Sławińska, J. Sławiński,
Warszawa 2002.

Jakie inne środki obrazowania poetyckiego zauważacie? Uzupełnijcie tabelę.

środek poetycki	przykład z wiersza	funkcja
symbol		
epitet		
metafora		

Zadanie 3.

Przypomnijcie sobie swoje refleksje po wstępnej lekturze wiersza oraz wnioski z kolejnych ćwiczeń. Czy teraz możecie sformułować tezę interpretacyjną? Będzie ona podstawą dalszych rozważań w szkicu interpretacyjnym. Możecie posłużyć się takimi schematami zdań:

Sądzę, że główną myślą wiersza jest

Przesłaniem wiersza jest

Wiersz zawiera refleksję na temat

Przeczytajcie wskazówki na temat pisania szkicu interpretacyjnego.

Dobra interpretacja powinna zawierać różne elementy, takie jak:

- teza interpretacyjna – nie musi być wyrażona jednym zdaniem, ale powinna jasno wynikać z wypracowania. Czytelnik powinien rozumieć, co uważasz za najważniejszą refleksję wynikającą z lektury wiersza.
- argumentacja – teza interpretacyjna powinna być uzasadniona argumentami wynikającymi z treści wiersza.
- funkcjonalna analiza – warto pokazać, w jaki sposób forma wpływa na rozumienie wiersza, możemy pokazać przykłady środków obrazowania poetyckiego i ich związek z treścią.
- konteksty – interpretacja jest znacznie bogatsza, jeśli możemy osadzić ją w kontekście, na przykład epoki lub biografii autora.

Pamiętaj! Te elementy mogą pojawiać się w dowolnej kolejności lub mogą się przeplatać, powinny jednak znaleźć się w szkicu interpretacyjnym.

Zadanie 4.

Przeczytajcie przykładowy szkic interpretacyjny. Jakie elementy możecie w nim odnaleźć? Jak zostały zrealizowane?

Ernest Bryll, [**Bądźmy dla siebie bliscy bo nas rozdzielają**]

Bądźmy dla siebie bliscy bo nas rozdzielają
I co chwila nam ziemia pęka pod stopami
A te okrawki kraju na którym stoimy
Z hukiem od siebie w ciemność odpływają

Bądźmy dla siebie bliscy kiedy się boimy
Gdy byle kamyk może poruszyć lawiny
Bądźmy dla siebie bliscy kiedy ciemne góry
Odpychają nas nagle swoim ciałem zimnym

Bądźmy dla siebie wierni kiedy rosną mury
Bo tyle w nas jest siebie ile ciepła tego
Które weźmiemy od kogoś drugiego
A drugi od nas weźmie i w sobie zatai

Bądźmy dla siebie bliscy bo nas rozdzielają

12 V 1985

Ernest Bryll, [*Bądźmy dla siebie bliscy bo nas rozdzielają*], [w:] tenże, *Adwent*, Londyn 1986.

Współczesny człowiek bezustannie poszukuje swojej tożsamości, systemu wartości i zasad moralnych, własnego miejsca w świecie. Stara się odróżnić dobro od zła i rzeczy ważne od tych nieistotnych. Nie bez znaczenia dla tych procesów pozostaje otoczenie i sytuacja, w której się znajduje. Szczególnie trudno jest, gdy człowiek nie jest w pełni wolny i żyje w ciągłym strachu, martwiąc się o kolejny dzień. Więzy międzyludzkie podlegają powolnemu rozpadowi, następuje niebezpieczna dezintegracja społeczeństwa i zwątpienie w jakiegokolwiek wartości. Taki proces ukazał Ernest Bryll w wierszu „[Bądźmy dla siebie bliscy bo nas rozdzielają]”. Poeta w tekście zaproponował sposób walki z niedogodną sytuacją, którym ma być wzajemne zrozumienie i pomoc.

Autor nie nadał swojemu dziełu żadnego konkretnego tytułu. Dzięki takiemu zabiegowi rozbudza wyobraźnię czytelnika, intensyfikuje jego ciekawość i gotowość do interpretacji dzieła bez żadnych początkowych wskazówek. Bryll w swoim utworze stworzył swego rodzaju kłamrę kompozycyjną, ponieważ rozpoczął go i zakończył tym samym stwierdzeniem: „Bądźmy dla siebie bliscy bo nas rozdzielają”.

Artysta pozbawił tekst znaków interpunkcyjnych, pozostawiając odbiorcy większą swobodę w jego odczytaniu. Wiersz jest jednak niezwykle żywy, dzięki zastosowaniu syntezy zmysłów. Nie da się go odbierać wyłącznie wzrokiem i rozumem, bowiem autor angażuje również nasz zmysł słuchu i dotyku, choć robi to tylko i wyłącznie słowami. Odwołując się do znanego każdemu wrażenia zimna i dźwięku huku, które odczuwamy na własnej skórze, odczytując dzieło. Ernest Bryll stworzył apel, w którym prosi o „bliskość” i „wierność”, powtarzając czterokrotnie czasownik „bądźmy”. Jego celem jest wywarcie wrażenia na czytelniku i przekonanie go, iż ideały, które proponuje są właściwe i należy postępować zgodnie z jego zasadami.

Autor wprowadza nas w świat czasów, w których wtedy żył. Z notatki pod tekstem wiemy, iż dzieło powstało w maju 1985 roku. Wydano je w Londynie, być może ze względu na fakt, iż autor przebywał na emigracji. Zauważał jednak niebezpieczną sytuacją, która gwałtownie się zmienia. „Ziemia pęka pod stopami” – pisze, ostrzegając i uświadamiając innych. Otwiera im oczy, zwraca uwagę na fakt, iż kraj niszczy się. Nie jest już jednolitą, zwiężłą, silną całością, lecz zostają tylko „okrawki”. One też niedługo utracą swoją funkcję, zostaną zdegradowane.

Spółczeństwo, w którym żył Bryll było zastraszone, bierne. Bało się działania, bo wiedziało, że czasem błałostka może spowodować ogromne konsekwencje, nieadekwatne do czynu. Życie było dla nich trudne, pełne przeszkód i wyzwań, które nazwano „ciemnymi górami”. Między ludźmi rosły podziały na każdej płaszczyźnie, ciężko było o zgodę i wzajemne zrozumienie. Autor podkreśla, że jedynym sposobem na przewyciężenie podziałów i odszukanie porządku w świecie chaosu jest jednoczenie się i współpraca bez względu na okoliczności. Tylko razem, przy użyciu wspólnych sił możliwa jest walka o lepsze jutro. Nigdy nie wolno zdradzić własnych ideałów, wartości. Konformizm finalnie niszczy wszystko, co zostało zbudowane do tej pory. Jesteśmy istotami społecznymi, nasza osobowość, kształtuje się na skutek kontaktów z innymi ludźmi. Wszystko co dajemy z siebie, w końcu do nas wraca. Dobro, które „wysyłamy” w świat, w tekście zostało nazwane „ciepłem”. Autor twierdzi, że to właśnie on świadczy o naszym człowieczeństwie.

Bez względu na okoliczności, w których się znajdujemy, nie możemy wyzbyć się własnej godności, moralności, honoru. Nawet w trudnych, niedogodnych warunkach powinniśmy

dawać sobie świadectwo bycia człowiekiem. Troska wyłącznie o swój byt nie przynosi żadnych efektów. Współpraca, wzajemne zrozumienie, troska o innych, podanie pomocnej dłoni – są sposobem przetrwania każdej sytuacji. Ernest Bryll zawarł w wierszu uniwersalne rady, które zastosować możemy również współcześnie.

Na podstawie: *Sprawozdanie z egzaminu maturalnego 2018. Język polski*, CKE.

Zadanie 5.

Zapiszcie plan wypracowania. Pamiętajcie o tym, jakie elementy powinny się w nim znaleźć.

Zadanie 6.

Jesteście już gotowi do napisania pierwszej wersji Waszego szkicu interpretacyjnego. Możecie inspirować się przykładem szkicu interpretacyjnego, który przeczytaliście.

Po zakończonej pracy możecie wymienić się pracami i dokonać oceny koleżeńskiej. Wykorzystajcie pytania sprawdzające.

- Czy ze szkicu wynika, jaka jest teza interpretacyjna?
- Czy teza interpretacyjna została poparta argumentami odnoszącymi się do treści wiersza?
- Czy w interpretacji wykorzystano funkcjonalnie analizę środków obrazowania poetyckiego?
- Czy w interpretacji wykorzystano różne konteksty?

Parengé Kinga Białek